

Nr 358.

Av herr **Lindhagen**, med hemställan i anledning av proposition om sjuårig folkskola att i organisation tages hänsyn till vissa angivna angelägenheter.

I propositionen nr 99 föreslås inrättandet av en obligatorisk sjuårig folkskola, vilket skulle ha betydelse särskilt för landsbygden.

Många överväganden och yttranden ligga till grund för propositionen. Av dem framgår, att propositionen icke inskränker sig till en detalj, som felas i det gällande systemet. Den rör sig uppenbarligen även med en framryckning under tvekan, ja vånda, mot skolans alltid hägrande ouppnådda mål. Nämligen att dana ett bättre människomaterial, som är mäktigt avsevärda framryckningar även mot tillblivelsen av en bättre värld.

Det till synes obetydliga steget har sålunda i själva verket ett grundläggande syfte. Propositionen synes mig därför bära kompletteras med en något vidare utsikt över skolans mål och medel. Endast därigenom kan större klarhet vinnas om vad som bör vara uppgiften även för den tillämnade sjunde klassen.

Denna motion gör icke anspråk på att vara ett utflöde av härskande eller ifrågasatta pedagogiska läror. Det är endast såsom f. d. skolbarn, fader till f. d. skolbarn och representant för det vanliga förståndet motionären tillåter sig komma med några enligt mångas mening oundgängliga erinringar.

Därtill kommer, att till mig inkommit en petition från skolstyrelser och lärarekårer i Gideå, Trehörningsjö och Björna socknar inom mitt valdistrikt med hemställan, att på grund av denna frågas utomordentligt stora betydelse måtte av riksdagen begäras en ny utredning, varvid större hänsyn tages till i Norrland rådande förhållanden. För min del har jag ej haft tillfälle att kunna sätta mig in i de stridigheter, som även inom skolan råda om ifrågavarande proposition i berörda avseende. Att svårigheter möta särskilt i Norrland för förslagets tillämpning i brist på lärarekrafter och ett övermått av elevantalet i klasserna synes dock vara tämligen ostridigt. Enligt min mening kan riksdagen ej undandraga sig att vid ett eventuellt bifall till propositionen gå till grunden med dylika svårigheter och anvisa medel till deras undanröjande i möjligaste mån.

De närmare skälen till motionens huvudsyfte synes mig lämpligast kunna ske med bland annat återgivande av de framställningar som förr väckts av mig i skolfrågan och då vunno omfattande gillande i skolkretsar. Därmed blir ock konstaterat, att vad som då framhållits fortfarande väsentligen äger tillämpning på nuvarande förhållanden.

Förändligande av undervisningsväsendet.

I motionerna I:119 för år 1919 och I:148 för år 1921 anfördes följande¹:

»Det är ganska oroande, att de senaste årens händelser synas icke varit tillräckliga för en allmän väckelse. Det längtas för mycket tillbaka till tider, som varit, mera än till nya tider, som böra komma. Världskrigets offer ha varit förgäves, *om vi icke vakna till insikt, att människorna nu måste börja att gå till grunden med de så kallade frågorna.*

De andliga verkligheterna förena oss och göra det på ett djupare och outhärligare sätt än de ekonomiska skiljaktigheterna söndra oss. I detta ligger en stor förhoppning för att komma till rätta med klasskillnaderna och skapa en mänsklighet utan sådana olikheter.

Mången föreställer sig, att detta skall låta sig göra med bortseende från detta andliga föreningsband. Man hoppas på ekonomiska omstörtningar till och med genom tillgripande av inbördeskrig och föreställer sig, att ur sådana våndor skall spira fram ett humanistiskt samhälle. Erfarenheterna ha dock knappast givit skäl för en sådan uppfattning, och visst är, att blodsutgjutelsens människor i stort förlora sin kompetens, även om de ägt sådan, att deltaga i ett produktivt nydaningsarbete.

I själva verket är det icke olikheten i egendom i och för sig, som åstadkommer klasskillnaderna, utan den olikhet i bildning, vartill denna olikhet väsentligen föranleder. Vill man därför inlåta sig på det tankeexperimentet att kunna snabbt utan alltför långsam evolution åstadkomma nya förhållanden, erbjuder sig osökt den utvägen att nå målet genom att giva alla lika bildningsmöjligheter. Det är säkerligen något i denna tankegång som föresvävat ecklesiastikministern, då han i sitt anförande till statsrådsprotokollet den 31 december 1918 motiverade förslaget om tillsättande utav en skolkommision med bl. a. följande ord:

'Kravet om beredande av lika möjligheter för all ungdom, manlig såväl som kvinnlig, att av samhället tillförsäkras den utbildning, som den individuella utrustningen medger och som medborgarskapet förutsätter som nödvändig, innesluter en djup och ofrånkomlig rättvisa.'

Emellertid har regeringen icke dragit ut konsekvenserna eller åtminstone har den lämnat dem öppna tillsvidare. Det kräves också en ekonomisk nydaning, som stödjer denna omvälvning i undervisningssystemet, för att icke reformen skall stanna vid något halvgjort. Därtill kommer att regeringens initiativ synes vilja begränsa den lika rätten till bildning till den punkt i den nuvarande högre undervisningen, där gymnasiet tager vid, och sedan låta endast särskilt begåvade ungdomar få fortsätta. På detta sätt löses icke den sociala frågan utan skapas en ny privilegierad överklass.

En utväg synes då vara den, att all ungdom på statens och kommunernas bekostnad beredes en likvärdig fostran ända fram till ett stadium, som motsvarar ungefär den nuvarande studentexamen. De säkerligen ofantliga kost-

¹ Jmf. motionen I:150 år 1921.

nader, som detta skulle medföra, måste dock bestridas. De kunna ej vara oöverkomligare än de krigförandes militärutgifter, men de skulle i olikhet med dessa löna sig. De skulle nämligen inom loppet av en generation verkligen lösa den sociala frågan och göra det på ett naturligt och smärtfritt sätt.

När alla människor på detta sätt fått en högre och lika bildning, bortfalla klasskillnaderna av sig själva. Ingen skall underkasta sig dem och ingen skall komma ens på den tanken, att de borde bibehållas. Alla bliva nödsakade att samarbeta för att på denna nya grundval ordna förhållandena.

Omkostnaderna finge tagas från den nuvarande militärbudgeten jämte undervisningsanslagen i första rummet, och i den mån detta ej försloge, måste andra utvägar beredas för att täcka den återstående bristen. Största svårigheten erbjuder givetvis övergångsperioden, men kunna svårigheterna i att uppfylla anspråken på krigens nedbrytande verksamhet övervinnas, böra också och med glädje svårigheterna för ett ofantligt uppbyggande produktivt arbete kunna betvingas.

Det bör ej förbises att under övergångsperioden tillkomma ock utgifterna för underhåll åt föräldrar, som behöva stöd av sina barns arbetskraft. Denna fråga står dock redan nu på dagordningen i kravet på en human ålderdoms- och invaliditetsförsäkring.

En sådan fullständig omgestaltning av vårt nuvarande orättvisa undervisningsväsende förutsätter givetvis betydande omlägningsplaner. Sålunda måste i kursen ingå även yrkesutbildning och produktiv verksamhet. Särskilt borde någon tid ägnas att odla jorden och plantera. Därigenom härdas kroppen, skapas en sinnets gemensamhet med naturen och åstadkommes bidrag i naturprodukter till undervisningens omkostnader. Ett annat undervisningsämne, som på detta sätt omsider kunde komma till sin rätt, vore vägledning i samhällsetik och gott uppförande. Ungdomen skulle fostras till vördnad för andras samveten, hänsyn till andras förutsättningar (miljön), strävan att tyda andras handlingar till det bästa, ridderlighet i tanke- och umgängessättet, till skydd för det svaga och förbisedda, för minoritetssiffror mot majoritetstalen, att sätta saken före personen och partier, realdemokrati före formdemokrati.

Det är en gammal vanföreställning, att endast barn och möjligen ungdom kunna fostras till goda utvärtes seder, att vuxna kunna lära sig endast läxor i teoretisk-tekniska ämnen och att ingen kan läras eller fostras till social etik och humanitet. Det anses uteslutet att giva människorna vägledning även i själens odling vid sidan av de tekniska kunskaperna. Enligt sakens natur förhåller det sig däremot sannolikt så, att ju mer man kommer till mogen ålder, desto mer har man förutsättningar på grund av sin erfarenhet om livet att vakna till insikt om de andliga verkligheternas betydelse icke minst för egen fördel och framgång. Det första steget i denna riktning är att skapa ett behov av en sådan vägledning, och har väl ett behov tillkommit, uppstår av sig själv den anda, som befruktar och möjliggör ett sådant undervisningssystem. Saken är icke heller förbisedd av pedagogiken, som tvärtom på senare tiden däråt ägnat en viss teoretisk uppmärksamhet, och även internatio-

nella kongresser ha åren närmast före världskriget hållits om »uppfostran i moral». De ägde rum i London och Bryssel, och en tredje tillämnad kongress i Madrid blev avbruten av kriget. I Japan och Frankrike har saken dessutom börjat på allvar praktiseras i själva skolväsendet. Uti en framställning om parlamentarismen år 1917 hos riksdagen tillät jag mig senast betona denna angelägenhet och gjorde en hemställan, som dock denna gång ej vann riksdagens bifall.

Man hör ofta, obetänksamt synes det mig, erinras mot en sådan lika undervisning för alla till högre bildning, att därigenom skulle skapas ett släkte, bland vilket ingen ville ägna sig åt det oundgängliga kroppsarbetet och i varje fall icke åt det tyngsta handarbetet. Det är naturligtvis otillåtligt att resonera på detta sätt, ty det innebär, att en viss del av medborgarna skola kvarhållas i ett slags slavtillstånd för de grövre sysslorna.

Emellertid ligger det en svårighet även i detta, men saken måste i alla fall lösas. För denna lösning får man delvis lita på allt större uppfinning av maskiner, som i stället för människorna utföra det tyngsta arbetet. Motorplogarna för åkerbruket visa hän mot en sådan utveckling. Vidare bör en del sådana sysslor kunna utföras genom en allmän arbetsplikt och på det sättet löses en del av grovarbetets sociala spörsmål. Slutligen blir praktiken en helt annan, när handens och hjärnans arbete i den allmänna uppfattningen på grund av den lika utbildningsnivån och den lika avlöningen kommer att båda skattas lika högt. Det kommer då säkerligen också att visa sig, att någon tvångsrekrytering icke behöver äga rum. Det kommer alltid att finnas en myckenhet människor, som särskilt under de nya förhållandena känna sig mera tilltalade av ett hårdande arbete i naturen och fria luften eller ett omtänksamt sysslande med händerna än det mera stillasittande arbetet på kontor, i ämbetsverk och skolor m. m.

Alla dessa viktiga spörsmål är det nödvändigt, såvitt jag förstår, att beröra just nu. En diskussion om dem får åtminstone icke saknas. Eljest kan det lätt inträffa, att skolkommissionen stannar vid något obetydligt i saknad av tillräcklig uppfordran att staka ut grundlinjerna för ett nytt samhälle.

Det är dessutom en särskild del av regeringens motivering och vägledning för kommissionen, som synes mig tarva åtskillig uppmärksamhet och undersökning. Det framhålles nämligen, hurusom det bör tillses att begåvningarna tillvaratagas, från vilka samhällslager de än komma. Kraftiga statsåtgärder i detta syfte, säges det, äro nödvändiga, därest icke en av landets värdefullaste tillgångar skall i väsentlig utsträckning förfaras. Det tillägges, som redan erinrats, att tillträdet till särskilt gymnasiet i större utsträckning än nu borde göras beroende av verklig studiebegåvning. Åtgärder i sådan riktning motiveras även med hänsyn till en alltmer tilltagande överproduktion av studenter.

Denna sak har verkligen två sidor, vilket man måste erinra sig. Det är nu på det sättet, att fallenheten hos ett barn är antingen övervägande receptiv eller också övervägande produktiv. Mera sällan kanske äro bägge sakerna förenade, därför att naturen inte strör så rikligt med sina håvor över alla.

Man får vara glad, om man har det ena eller det andra av dessa två viktiga anlag.

Det är nu receptiviteten, som gör sig först gällande hos barnet och den första ungdomen. Därför har man att söka skolans genier i barn med dessa anlag. Vid dem fästa sig skolans lärare företrädesvis. Då åt dessa senares subjektiva uppfattning blir överlämnat att utan någon appell utvälja dem bland den uppväxande ungdomen, som skola släppas fram till högre lärokurser, ryser man nästan vid tanken på, vilka orättvisor, som skola begås även under ett sådant system.

Men ännu värre ställer sig saken både ur individens och samhällets nyttas synpunkt, då man betänker, att de produktiva anlagen, som komma fram i dagen först längre fram under inflytande av livets erfarenheter, äro oåtkomliga för lärarens blick och föga uppskattade uti hans värdesättningar. Det är ofta så, att det barn, som har anlag att tänka självt, att känna djupt, gömmer på skapande krafter. För detta barn blir inlärandet av andras tankar och andras erfarenheter något som kommer mera som ett tvång utifrån. Detta ligger icke för barnet. Det är icke mäktigt av en sådan receptivitet som barn med minneshjärnor utan särskilda individuella anlag. På samma sätt med dem, som hava produktiva anlag i utvärtes mening för skapande av de för oss alla så oundgängliga realiteterna för vardagslivets behov. Även dessa anlag sitta icke på skolans högsäte utan döljas för den ytliga betraktaren och komma först senare till sin rätt.

Men för att även de produktiva barnen, denna landets värdefulla tillgång, skola bliva tillgodosedda, kräves att även dessa, och jag skulle vilja säga, framförallt dessa, släppas fram till högre undervisning. Lärarkårernas erfarenheter och omdömen räcka ej till för denna svåra uppgift. Det blir lätt ett massmord på de reellaste begåvningarna, om skolan får bestämma över dem.

Dessa farhågor minskas ingalunda därav att regeringen förklarat sig ha rekryterat skolkommissionen med företrädare för såväl skolmyndigheterna som olika av revisionen berörda skolarter ävensom viktigare ämnen eller ämnesgrupper inom skolan och dessutom ansett allenast riksdagens erfarenheter böra representeras inom densamma. Det senare förmodligen för att sedan hjälpa till att förslaget går igenom, vare sig det blir bra eller dåligt. Men var äro representanterna för föräldrarnas erfarenheter och för livet? De saknas i det närmaste i skolkommissionen, såvida ej av en slump någon eller några av medlemmarna äga kompetens även i detta. Med all respekt för de formella tekniska insiktarna må man akta sig att skapa en lärdomsöverklass, helst med så äventyrliga metoder, som nu synes ifrågasättas. Skolans funktionärer sakna i varje fall all befogenhet och kompetens att egenmäktigt förfoga över barnens själar och framtidsöden.

Den fysiska hälsans missvårdande genom stillasittande, först i skolorna och sedan i hemmen vid de dryga hemläxorna, är ett missförhållande så stort, att det kanske just därför aldrig väcker någon uppmärksamhet hos vederbörande.

Med anledning av vad numera försports rörande inriktningen av skolkommissionens arbete, nödgas jag under åberopande av förestående motiv till motionen nr 119 i första kammaren vid 1919 års riksdag, hemställa: att riksdagen ville anhålla hos regeringen, att undervisningen i skolorna måtte så omorganiseras:

att all landets ungdom blir likvärdigt uppfostrad till högre bildning, lämpad efter olika önskningsar, anlag och uppgifter;

att staten övertager kostnaden för denna ungdoms underhåll och undervisning under lärotiden, i den mån den ej kan annorstädes bestridas;

att i undervisningsplanen ingår även fostran i karaktärsdanning, medkänsla, praktiskt arbete och kroppskultur;

att den nuvarande skolans favoriter den receptiva ungdomen ej undantränger omtanken om den produktiva ungdomen, som är mera lagd för att tänka själv; samt

att största misstro ägnas åt projekten om urval genom lärarekåren för tillträde till högre lärokurser eller med andra ord en byråkratis nyckfulla och känslolösa förfogande över barnens själar och framtidsöden utan dessas och deras målmäns samtycke, varigenom dessutom skulle tillskapas en ny överklass.»

En beskärning av mångläseriet och strävan till en normalarbetsdag även för skolarbetet.

I motionen I: 148 år 1921 anfördes följande:

»Man kan mycket väl förstå, att uti en ensidigt materialistisk tid, som mekaniserar allt, även skolan allt mer blivit ställd under detta inflytande. I samma mån som människovärdet betyder föga och penningen allt, måste även barnet bli en maskindel utan anspråk att få utveckla sig till en personlighet. Efter detta program har också skolan alltmer inrättats.

Det är förmodligen lönlöst att på något väsentligt sätt rubba detta tidslyte, om ej på samma gång en strömkantring äger rum i åskådningssättet i sin helhet. Varsel om en mänsklig renässans spåras emellertid både här och var, och då må icke heller försummas att sätta även skolan under debatt. Detta kan icke heller såsom hitintills få vara en befogenhet, förbehållet allenast pedagoger. Även föräldrar och målmän och överhuvud taget det vanliga, sunda förnuftet böra få ha ett ord med i laget.

För det första måste enligt min uppfattning det sunda förnuftet på det bestämdaste kräva *ett radikalt avskaffande av mångläseriet*, som alltmer innästlat sig först och främst i elementarskolorna och där icke blott som man föreställer sig i de övre klasserna. Därifrån sprider sig det onda nog snart även till folkskolan (bottenskolan) och andra förberedande barnskolor, vartill tendenser påstås icke saknas. Ett barn är ett barn, och dess ömtåliga utvecklade hjärna är icke skapad för att övermagasineras med onödiga, för denna hjärna plågsamma minnessaker. Ett dylikt våld på barnets natur stannar icke vid pinan för tillfället. Det skadar i längden hjärnans förmåga

till produktiv utveckling och självständigt tänkande och återverkar medelbart förstörande på kroppens livsenergi. Här framlyser bjärt tidens mekaniska kynne och dyrkan av kvantiteter. Att i allmänbildning framför allt måste ingå själens förkovran och möjligheter till personens inre utveckling, detta är något som står främmande för nutidens skolordningar.

Med mångläseriet syftas först på ett onödigt antal ämnen, som barnet alldeles icke behöver inlära vid så unga år. Det är lämpligare att det får vänta därmed till dess det visar sig, att barnet behöver ett dylikt ämne, och då lära de sig det fortare och lättare. Att låta alla barn vid unga år inhämta ett för dem betungande specialämne, därför att några av dem kanske behöva kunskaper däri framdeles, detta är verkligen, så vitt jag kan förstå, ett alltför befängt skolsystem. Även ur en flack allmänbildnings synpunkt måste sunda förnuftet anhålla, att ej alla barn över hövan ansträngas. En begränsning är alltid oundgänglig, och då bör den ske med hänsyn till barnets egen förmåga och viktén, att det kan inhämta vissa konstitutiva element grundligt i stället för att bibringas en grund kunskap i allt. Hopade detaljer, som trängas om varandra i den lilla hjärnan, kunna icke smältas men upptaga utrymmet för fostran i livets allvar och karaktärens utmejsling. Livets skola är den förnämsta skolan, den teoretiskt-tekniska undervisningen måste vara endast en måttlig överbyggnad på densamma.

Mångläseri äger också rum på det sättet, att ett ämne specialiseras för mycket. Detta är lika farligt för barnets utveckling ur ovannämnda synpunkter. Dessutom är det betänkligt därför, att här kontrollen på skolan och lärarna är ännu svårare.

Under min skoltid hade man icke så många ämnen och inlärde icke så mycket detaljer i olika ämnen, såsom nu synes vara fallet exempelvis i den undervisning, som säkerligen i överensstämmelse med praxis nu meddelas mina två barn, en flicka och en gosse om 15 och 14 år. Jag tror knappast, att denna lättnad i min undervisning har länt mig till skada och minskat min allmänbildning. När behov av mera vetande i senare tider yppats, har jag kunnat fylla det med vida större lätthet, och när inget behov inträtt, ha detaljerna ej heller varit behövliga för mig.

Barn kunna indelas uti *receptiva, produktiva och obegåvade barn*. De sistnämnda räcka icke till för skolan. Skolan räcker icke till för de produktiva barnen. Endast de receptiva hava någon hemortsrätt i densamma. Det är endast de första, som skolan därför kallar »begåvade». Det är de, som få de högsta betygen. Det är de, som komma vid ett eventuellt ifrågasatt urval att bliva de lyckliga. Sådan är skolan för närvarande och sådan kommer den med sin nuvarande organisation att förbliva. Detta trots att livet lärt, att »skolans» begåvningar falla till föga uti livet, där det gäller förmåga av egna tankar, egna initiativ och egen karaktär, mera än minneskunskaper för att slå sig fram för egen del eller uträtta något för det allmänna.

Mycket äventyrligt är också det godtycke, som den enskilde läraren allt efter sin personliga naturell är i tillfälle att utöva och också utövar i specialisering av ett ämne. Tendensen är påtaglig och mången tror sig göra sitt

bästa genom att påtvinga barnet så mycket man tror sig att kunna proppa i detsamma. I de enskilda statsunderstödda läroverken är denna fara dubbelrad genom frånvaro av omtänksam och effektiv kontroll på valet av läroböcker. Någon som helst hänsyn till föräldrarnas utgifter för det ständiga och godtyckliga anskaffandet av nya läroböcker, icke sällan till en obetydlighet begagnade, tages knappast, så vitt jag förstår. Även detta är en viktig erinran, särskilt från hem med måttliga eller otillräckliga inkomster.

Man måste förvåna sig exempelvis över, varför ett barn, som måste pinas med dessa för oss ytterligt konstiga och främmande språken, skall behöva lära sig läsa uppsatser på tysk provinsialism med uttryck, som aldrig förekomma i tyskt riksspråk; varför de skola forceras vid unga år i matematik med de krångligaste tal, som se ut som alplandskap i både täljare och nämnare utan praktisk betydelse för livet; varför de skola plågas med huvudräkning i taluppgifter, för vilkas lösning vuxna personer alltid begagna sig av papper och penna; varför de skola kunna redogöra för innehållet i olika kapitel i apostlarnas brev; varför de skola berövas allt språkintresse, genom att vid mycket unga år börja forceras med dessa för de flesta oöverkomliga skrivningar på tyska och franska, vilka för dem, som icke hava dessa språk till modersmål, måste förefalla helt enkelt barbariska i sin nyckfulla oregelbundenhet o. s. v.

Det har med fog, såsom mig synes, blivit anmärkt, att genom det alltmer utvecklade mångläseriet betages barnet både lust och förmåga att lära sig någonting grundligt och förkovra sig genom extraläsning i något visst ämne. Barnet förlorar kärleken till skolarbetet och söker instinktivt reda sig genom att taga saken så lättvindigt som möjligt. För att skolan skall bli en skola för livet och för livsduglighet och ej en träningsanstalt för minneskunskaper och tanklöshet, är det icke nog med formella omstöpningar genom att flytta det ena hit och det andra dit, något som vår praktiska politik i allmänhet inskränker sig till. En sådan utväg lämnar alltid efter sig besvikelse och nödvändiggör nya experiment med samma negativa resultat.

Det går oroande rykten om, att skolkommissionens arbete i åtskilligt hotar att utmynna i en dylik förtröstan å former utan väsentlig omskapning av innehållet. Emellertid tror man, att den dock skall komma med en verklig nyhet, helst densamma också bebådas i kommissionens instruktion. Denna nyhet är urvalet av de »mera begåvade» för rätt att överflyttas till högre undervisning. Detta urval skulle ske till och med vid övergången från den blivande bottenskolan till den nuvarande tredje eller fjärde klassen i elementarskolan. Därtill göres detta val av lärarna. Man ryser nästan vid blotta tanken på denna ohyggliga exekution och den uppdelning, som därigenom skulle komma att ske i två olika samhällsklasser. En »begåvad», som utses redan vid unga år av slumpen och privilegieras till befodringsutsikterna och herraväldet i världen, och en »obegåvad», som får reda sig så gott han kan. En företrädesrätt således för de receptiva barnen på bekostnad av de produktiva. En tillfällighet där läraren, även han en ofullkomlig människa, skall få spela lott om människoöden efter sitt gottfinnande, som ej kan undgå

enligt all mänsklig erfarenhet att influeras av stämningar, bristande vyer och psykologi, byråkratisk okänslighet, favoritskap, relationer och konjunkturen. Å andra sidan de stackars barnen, där tillfällig kondition, blyghet, nervositet, ännu outvecklade men slumrande anlag få bli avgörande för att grusa föräldrars förhoppningar och en människas livsöde.

Detta är så likt styrelserna i alla tider. Samhället är byggt på ett inferno och för att ändra på förhållandena något, så skapar man i stället ett annat. Den enda någorlunda lyckosamma och mänskliga lösningen synes mig vara, att, såsom i annan motion föreslagits, *alla* barn, som *önska* det, berättigas och beredas tillfälle till en högre bildningsgrad, motsvarande vår studentexamen men organiserad naturligtvis på ett helt annat sätt. Vid den tidpunkten blir det också vida lättare både för dem och för andra att bedöma, vad de möjligen kunna duga till.

För att återgå till den nuvarande skolan och särskilt elementarläroverken leder mångläseriet till en alltmera onaturligt förlängd arbetsdag. Särskilt i de högsta klasserna ha de i genomsnitt med läxläsning en arbetsdag av 10 timmar och därutöver. För industriarbetare har nyligen införts 8 timmars arbetsdag. Det vore på tiden att även för skolbarn införa en normal skolarbetsdag, vilket för ett barn i uppväxtåren säkerligen icke enligt naturens lagar bör få överstiga 6—8 timmar i de högre och 4—6 i de lägre klasserna. Hur dessa timmar skola förläggas, må vara en öppen fråga. Huvudsaken är, att barnets fysik, energi och andliga hälsa ej fortfarande få undergrävas, såsom sker med det nuvarande systemet. För sin hälsa behöver barnet en lång sammanhängande tid av dygnet för att kunna i tillräcklig omfattning ägna sig åt det för barn i synnerhet så oundgängliga utelivet med sport och lekar i naturen (minst 2—3 timmar), åt sina individuella intressen och åt familjelivet. Därtill kommer den lika oavvisliga nödvändigheten, att barnen *måste* även genom skolans ingripande beredas tillfälle att gå tidigt till sängs. Det är högst förvånande, att så länge kunnat från skolväsendets sida underlåtas att, såvitt på skolkurserna ankommer, ägna någon hänsyn till sistnämnda nödvändighet. Ingenting är vanligare än oundgänglig nattläsning på läxor, och vilket släkte skall kunna framgå ur ett sådant hygieniskt missförhållande.

I tre andra motioner behandlas dels frågan om likställighet i undervisningen för alla, dels innehållet i de läseböcker, som skola bibringa specialkunskaper utan förhör och betygssättning utöver skolans ordinarie schema, och dels angelägenheten, att undervisningsplanens huvudgrunder ej avgöras ensidigt av lärarna och sist eklestikministern utan ock underställas riksdagen såsom representant åtminstone i någon mån för föräldrar, målsmän och det vanliga sunda förnuftet.

På grund av vad sålunda anförts hemställes: att riksdagen ville anhålla, att regeringen måtte, av hänsyn till skolbarnens andliga och kroppsliga hälsa samt sunda utveckling i övrigt, inrikta det pågående arbetet för en skolreform därhän:

att för skolarbetet infördes en *normalarbetsdag*, inberäknad läxläsningen,

om högst 6—8 timmar för de högre klasserna och 4—6 timmar för de lägre stadierna och helst så ordnad, att skolungdomen erhåller en samlad fritid under återstoden av dygnet;

att för genomförande av en sådan ordning avskaffas det nuvarande mångläseriet med dess växande utvidgning av ämnena och dess tilltagande specialisering inom desamma;

att undervisningsproblemet i stora drag lägges så, att undervisningen skall omfatta ett grundligt inlärande av de viktigaste elementen, en förändligad överblick över naturens liv utan överlastning av tekniska detaljer samt en förstående översikt över människans historia icke blott i det egna landet och Europa utan jämväl i den övriga världen;

att denna fostran likaledes skall skänka impulser till själsdaning, praktiskt arbete och kroppskultur med betoning i sistnämnda avseendet särskilt av tillräckligt friluftsliv och möjlighet att kunna gå tidigt till sängs; och bör i dessa tre avseenden skolan samverka med hemmen även å tider, som ej ingå i nämnda normalarbetsdag.»

Medinflytande vid bestämmande av huvudgrunder för skolreformer.

I motionen I:150 år 1921 anfördes följande:

»När ett förfogande från det allmännas sida skall äga rum, varigenom något intrång, även blott formellt, skall ske i någons penningar och villkoren för dess begagnande, anses detta merendels icke kunna tillåtas utan riksdagens medverkan. Sker det i beskattningsväg, besluter riksdagen ensam. I andra fall erfordras en civillag. Annorledes gestaltar det sig, då fråga är om andliga värden. I sådana fall besluter regeringen merendels efter eget gottfinnande. Detta är också ganska naturligt för intressepolitiken. Det materiella är allt, anden är ingenting.

Av detta skäl är även ordnandet av uppfostringsväsendets grundsatser ett privilegium för regeringen. Riksdagen fäster icke ens några villkor vid anslagen än såvitt rör de yttre och kvantitativa förhållandena. Den anda åter, i vilken det hela skall ledas, ligger tämligen utanför riksdagens intressesfär.

Om det nu är så, att bättre förhållanden ej kunna förväntas, utan att anden kommer till samma rätt som materien, måste väl därav bli en följd, att riksdagens medverkan påkallas även för bestämmandet av det andliga innehållet i skolplanerna. Ett ytterligare skäl därtill ligger däri, att pedagogerna väl icke skola ensamma få förfoga med äganderätt över barnens själar, utan att även föräldrar, målsmän och det sunda förnuftet skola få någon medbestämmanderätt i dessa dispositioner. En alldeles särskild anledning till ett sådant krav föreligger just nu.

Hitintills har man experimenterat sig fram och tillbaka i skolfrågan. Makulaturismen har till slut fått ett resultat i hand och sedan har det snart befunnits att man styrt i oriktig kosa. Ett nytt experiment förberedes nu. Dess huvudsyfte borde väl vara att borttaga den klasskillnad, som uppkommer i

följd av olika rätt till bildning. Ett trevande mot detta mål synes ock förefinnas. På samma gång man emellertid söker varligt närma sig förenämnda olikhet i rättigheter förefaller det, att man, såsom merendels plägar ske, med den andra handen återtager gåvan. Införandet av en ny olikhet i rättigheter står för dörren. Det gäller icke något mindre än att sortera alla barn i två olika klasser »begåvade och obegåvade» och kanske göra det redan vid omkring 12 års ålder. De begåvade skola få gå fram till kunskaper och de befogenheter, som sedan kunna följa därav. De andra skola hänvisas till praktiska yrken, som det heter. Exekutorerna av detta egyptiska barnamord skola bli lärarna. Föräldrar och målsmän få inget inflytande över detta förogande över sina barns själar och framtidsutsikter.

Man kan väl, så vitt jag förstår, knappast tänka sig ett mera »obegåvat» förslag. Det är ett typiskt prov på, vad vår tids materialistiska intellektualism med dess förbiseende av anden och dess vördnad för teknik och minneskunskap högst mäktar komma med. Förslagets genomförande blir ingenting annat än ett massmord på de produktiva barnen och andra även. Orgier av orättvisor i övrigt och skapandet av nya klasskillnader. Föräldrar och målsmän måste bestrida, att pedagogerna sitta inne med någon som helst gudomlig befogenhet eller mänsklig kompetens för en sådan brutal framfart med det dyrbaraste de äga. Vilken tanke att till och med vid 12-årsåldern, då barnets anlag äro ännu så outvecklade, tilltro sig att göra en sådan sortering och med stöd av ett så flackt intellektualistiskt bedömande som här är ifrågasatt. Vilka sidoinflytanden komma ej att dessutom spela in i form av byråkratisk känslolöshet, nyckfullhet, relationer, favoritskap och förbiseenden av tusen slag.

Man och man emellan säga pedagogerna uppriktigt, att frågan är om en urskillning mellan begåvade och obegåvade. Officiellt heter det visst, att den skillnad som skall göras är mellan teoretiskt och praktiskt begåvade barn. Inom lärarvärlden menar man emellertid ofta, att lärjungar med praktisk läggning äro obegåvade. Hur kan man för övrigt komma med den herostratiska tanken att dela upp hela mänskligheten i en teoretisk och praktisk del och göra det redan från den tidigare barndomen. Målet för allt mänskligt strävande måste vara att förena teori och praktik och i all synnerhet, när det gäller personligheten, som ju består av ande och materia, och ej får på detta sätt klyvas i två hälfter som ett slaktat djur i en slaktarbod.

Man försäkrar nu visserligen, att de praktiskt begåvade barnen skola för sin slutkurs erhålla samma anseende som de andra för sin. Ingen kan dekrettera ett anseende. Det är livet, som bestämmer anseendet efter befogenheterna och inflytandet. I den kampen komma lärdomsmeriterna hädanefter som förut att taga för sig lejonparten av anseendet.

Det finnes nog endast en väg, på vilken denna sak kan ordnas. Det är att taga oss sådana vi äro samt söka förbrödra oss så gott sig göra låter med tålmod och fördragsamhet. Först lika möjligheter för alla och sedan må barnen och föräldrarna bestämma, varthän barnen skola gå och icke några funktionärer med sin ojämna och krassa syn, på vad som ej är deras eget. Går det icke alls, utan endast med uppenbar svårighet, för ett barn på en in-

slagen väg, blir han nog framdeles såsom hitintills avpolletterad av omständigheterna. Ett och annat underbetyg, särskilt vid unga år, är ofta endast ett tillfälligt utslag för maklighet eller slummer hos en intuitiv begåvning, som med tiden dock kommer att i realitetens värld kunna gå långt förbi den receptiva plughästen.

Det påstås, att inom lärarkåren förefinnes mångenstädes stort intresse för den ifrågasatta gallringen. Detta är icke heller underligt. Varhelst en maktbefogenhet vinkar, sträcker människan ut sina händer, och ingen underkänner sin egen kompetens. Kan då makten i detta fall förenas med vunnen större bekvämlighet för dess innehavare, blir makten ofta instinktivt så mycket mer eftersträfvansvärd. Det är då så mycket mer angeläget att i tid se sig före och förekomma, att en ecklesiastik minister, stödd av en opinion bland skolans funktionärer, tar sig före att enväldigt förfoga över barnens själar och framtidsöden kanske utan ens riksdagens medinflytande på det ena eller andra sättet.

Det hemställes alltså: att riksdagen ville anhålla, att huvudgrunderna för den tillämnade skolreformen icke bringas till utförande, utan att riksdagen erhåller medinflytande på det sätt, som kan befinnas av förhållandena påkallat.»

Fostran i social etik och individuell levnadskonst.

I en omfattande författningsmotion II: 289—300 år 1917 yttrades av mig följande¹.

»En dylik politisk uppfostran² är emellertid icke nog och den behöver även för sitt självändamål stöd av något mera. Problemet vidgar sig till ett krav på hela *folkets uppfostran till andlig frihet* (självansvar) lika väl som uppgåendet i det materiella.

Västerlandets samhällen äro byggda på härskaror av författningar, som medborgarna hava att ställa sig till efterrättelse. De äro skyldiga att underlåta åtskilligt och göra annat. För lydningens övervakande kräves mycket ämbetsmän och även militären är avsedd lika mycket för vad man kallar den inre fienden. Den folkundervisning som bestås utmynnar i att bibringa någon så kallad allmän bildning och sedan formella insikter för ämbetsmannakallet eller tekniska kunskaper i ett oundgängligt yrke.

Alldeles försummat är däremot omsorgen om karaktären, väckandet av känslan för sanning och rätt, danandet av förmågan hos medborgarna att tänka själva, att styra sig själva, att förena makt med mildhet och överhuvud att utveckla sina egna personligheter.

Att tala om kultur utan andligen fria personligheter och om demokratiska ordningar utan demokratiska människor är en motsägelse. Den europeiska samhällsordningen har blivit en ensidig materiell kultur, en penningkultur,

¹ Nr 289 sid. 34—36 och sid. 79.

² I det föregående hade erinrats om »en ångestfylld nödvändighet att rycka folkets politiska uppfostran ur partiväsandets och partipressens händer». En första insats kunde vara »en statstidskrift för politiska frågor» med rätt för olika meningar att komma till tals med egna ord.

en poliskultur, en auktoritetskultur, en majoritetskultur, en förtryckarekultur.

Det gamla söker ända på dödsbädden motsätta sig förändringar. Den kristna kyrkan framsprungen ur en åskådning, vilken predikade revolution mot en sådan samhällsuppfattning som den nu bestående, har för länge sedan kapitulerat för makten. Den inlär i skolorna sina dogmer, men skyddar det bestående mot förkunnelse av den kristna etiken. Universiteten, som skulle vara sanningssökandets värn, äro i stort vordna redskap åt maktöverheterna.

Även där det inses, att något är ur led, ser man felet endast i det ekonomiska eller tror den andliga renässansen vara något, som kan och bör komma först efteråt. Den yttersta vänstern, som dock vill omdana världen, lägger sista hand vid fulländningen av förfallet genom att böja knä för detsamma, såsom ett uttryck för en vetenskaplig lära. Marxismens epigoner, misshandlande mästartarens mening, synas vilja tvinga världen att tillsvidare giva sig redlost i den ekonomiska miljöns våld och icke lägga någon vilja i en längtan till självansvaret. Det kan dock icke skapas i det jordbundna utan solens värme, det är uteslutet att omskapa materien utan att i den ingjuta en ande. Evolutionerna ske genom enhetlig och samtidig samverkan mellan två stora krafter, som leda den. Detta är naturvetenskapligt. Historien och livet, sådant det är, vitsorda med tusen röster detta sakförhållande.

Dunkla aningar om förenämnda avgrund i vår civilisation börja emellertid röra sig som fredlösa skuggor i vårt samhällsliv. Man kan även spåra famlande ansatser mot det nödvändiga. Det börjar diskuteras, om icke folkens uppfostran till självansvar också är en angelägenhet av vikt, när allt kommer omkring.

Uti en kongress, »the first international moral education congress», hållen i september 1908 vid universitetet i London, rörde sig diskussionen mer eller mindre omkring detta ämne. En andra kongress hölls år 1912 i Haag. Vid båda tillfällena var Sverige officiellt representerat. Ett tredje sammanträffande var planerat att äga rum i Spanien men avbröts av kriget.

Emellertid synes saken ännu behandlas såsom företrädevis en fråga om undervisning i skolorna. Detta program har även börjat utföras i Japan och i viss mån i Frankrike, måhända även på andra ställen. Saken har dock betydelse för alla områden. Detta synes sammanfalla med uppfattningarna inom en rörelse, som under benämningen rättsdemokrati framträtt i Danmark och även i Sverige. Denna riktning försöker dock närmast fördjupa äganderättsbegreppet och förvandla det till ett rättsbegrepp. Nyligen har från detta håll utkommit en handbok om »rättsmoral i privatliv och statsstyrelse». Den är författad av tre danskar, en läkare Severin Christensen och två pedagoger fil. dr Axel Dam och rektor Lambec samt är avsedd att tjäna till grundval för undervisning i rättsmoral vid undomsskolor samt till självstudium. Ur boken må återgivas följande uttalande:

»Ett underordnande av moralen under den juridiska rättens överhöghet tjänar i hög grad att förörena moralbudet. Jämsides med bud, som ha sitt ursprung i rättfärdighetsidéen, finner man nämligen sådana, som endast upp-

kommit genom att en härskande politisk majoritet haft makt att göra sin kanske av egoistiska partiintressen bestämda vilja till lag i landet. Detta har åter fört till den ganska utbredda uppfattningen, att det överhuvud taget icke existerar någon annan princip för bestämmandet av rätt och orätt än — maktägarens vilja. En ungdom, som växer upp under sociala förhållanden som de nuvarande och utan annan vägledning än den, de politiska agitatorerna giva, löper icke någon större risk att växa upp till ett verkligt rätt-tänkande folk, som förmår skilja mellan rättfärdighetskrav och ordningar, grundade på siffrornas makt.»

I första hand är det nog målsmännen för olika samhällsintressen som måste nås. Barn och ungdom äro föga mottagliga för teorier; där kräves det uppfostran genom föredöme och leverne. Främst måste statsförfattningen själv gynna tillkomsten av andlig frihet för alla samt hindra uppkomsten av makt för några få med stöd av ofria majoriteter. Vi stå sålunda här inför både en författningsfråga och en offentlig alldeles försummad uppfostringsfråga.

På anförda skäl hemställes att riksdagen ville anhålla att Kungl. Maj:t måtte överväga, huruvida ej medborgarnes karaktärsdaning och deras personligheters inre utveckling bör vara en samhällsangelägenhet samt själv vidtaga och, i den mån riksdagens medverkan erfordras, föreslå riksdagen åtgärder för genomförandet av denna uppgift, för såvitt den kan främjas genom uppfostran och undervisning uti undervisningsanstalterna och på det praktiska livets områden.»

*

Den 29 maj 1934 väcktes av mig i Första kammaren en interpellation så lydande:

»Såsom skolyngling fick jag lära mig under kristendomslektionerna, att man bör gå ut och predika för hedningarna.

Nutidens tillspetsade ekonomiska problem med sin syndafloed av partibildningar har gestaltat det så för oss, att vi företrädes för att icke säga utslutande gå ut och predika för partivänner. Livsproblemen skola med andra ord befruktas icke minst genom inavel. Vetenskap och erfarenhet vitsorda, att därmed skapas blinda, döva, lama och lytta tankefoster och viljeyttringar.

Kollektivismen, som följer tidens väsende i spåren, blir gärna hyende för en sådan ensidig utbildning. Det är följaktligen icke för tidigt, att mänskligheten nu börjar *resa ett värn även kring människans själ*. Vi böra återgiva den sin tillbörliga maktställning. Över den kommande epoken vilar som en kallelse sökandet av den gyllene medelvägen mellan andens skapande krafter och materiens blinda öde, en medelväg, som ger individen sitt och samhället sitt.

Den som är lyhörd förnimmer allt tydligare, hurusom aningarna om en sådan renässans suckar från djupen även under denna väntans tider. De ligga som en bottenstämning under alla epokers strider. De ha kommit till uttryck

i Zarathustras program om sammansmältning mellan ande och materia, även i samfundsordningen; i Laotses förkunnelser om motsättningarna mellan makt och förmåga; i Konfutses utläggningar om personlighetens kultivering såsom roten till allt annat; i Buddhas predikningar om välviljan, hjärtats utlösning såsom den ovanskligaste vinningen; i Sokrates' tal om det oförgångliga samt dygdens företräden framför penningen såsom grundval för den riktiga statsförfattningen; i den av Mong-Dsi utstakade vägen till världsherraväldet; i Nazaréens förkunnelse om kärlekens evangelium; i Senecas undervisning om den rätta levnadsvisheten; i Epiktetos' sanningssägeri om det, som står i vår makt; i Marcus Aurelius' drömmar om den nya människan; ja även i Karl Marx' aning på ett ställe om frihetens sanna rike.

Dessa äldre tiders individuella erinringar om levnadsvisheten och dess betydelse även för statsförfattningarna fortlöpa oavåtligt med den tidsbetonade skillnaden allenast, att de nu framföras av kollektiva sammanslutningar.

Det vore vägledande att få en specifikation på dylika ansatser. Exempel ur min erfarenhet må anföras: En internationell sammanslutning för etisk uppfostran (l'éducation morale) verkar med hjälp av uppmärksammade världskongresser. I Japan och Frankrike, kanske flera länder, ingå ansatser till dylik uppfostran i skolprogrammen. Det franska nationella syndikatet av offentliga lärare i Frankrike och kolonierna utger en tidning kallad l'Ecole Libératrice, som innehåller rikliga uppslag i ämnet. I Sverige verkade från 1919 Humanistiska förbundet några år framåt i samma syfte. Partiorganisationer, utslag vanligen av den ekonomiska kampen, ha väl sällan eller aldrig individens självansvar på sitt program.

Svenska socialdemokratiska partiets stadgar upptogo dock åren 1911—1924 en påminnelse därom, utformad i kravet på andlig och ekonomisk frihet för alla och jämmandet av vägarna för alla till bröd, frihet och självansvar. Detta inslag upptogs sedan av det norska socialdemokratiska partiet samt av det sedan år 1917 under någon tid utbrutna vänstersocialistiska partiet, som närmare utformade programpunkten i en särskild författning, kallad demokratiska grundlagar. I svenska riksdagen ha även under årens lopp från senaste sekelskiftet väckts åtskilliga motioner, som tanger ämnet.

Till Stockholms högskola är av fil. doktor Eneroth given en donation för en professur, vars verkliga uppgift nyligen varit föremål för vidlyftiga diskussioner. Anledningen till meningsskiljaktigheterna kan vara att söka i formuleringens främlingsskap i penningens tidevarv. Testators ordalag innefatta en visionär utlösning av en uppgift, som i vår tid framstår som den största och på samma gång den mest försummade. I korthet sagt önskar testator, såsom uttytts av mig, skapa en professur i social etik och individuell levnads-konst.

I denna ödestimma tillåter jag mig därför anhålla om kammarens tillstånd att få till ecklesiastikministern framställa följande spörsmål:

1) Anser ej regeringen, i likhet med de flesta för att ej säga alla människor, att undervisningsväsendet i landet bör förbindas med vägledning även i social etik och individuell levnads-konst?

2) Kan det förväntas, att regeringen i sådan händelse är villig att söka, till en begynnande offentlig diskussion, framlägga ett program för ett slikt till syftet revolutionerande inslag i karaktärsdanning och självansvar och därigenom även en samling till ett folk?

3) Är regeringen redan nu beredd att uttala sig för att, i utbyte mot mindre viktiga befattningar och discipliner, i förenämnda syfte till en början inrättas läroanstalter vid högskolor, kurser vid övriga skolor samt fordringar för tillträde till ämbetsbefattningar av olika slag?»

På denna interpellation svarade icke ecklesiastikministern, trots att den blev av Första kammaren beviljad. På min fråga varför så ej skett, svarade Arthur Engberg, att han ej visste vad han skulle svara. Det återstod mig då ingenting annat än att själv söka besvara frågan inför riksdagen. Det skedde i ålderspresidenttalet till talmannen den 21 juni 1934 i följande ordalag:

»En gapande avgrund i ungas och gamlas fostran är därföre den totala frånvaron i statens organisation av praktisk vägledning i social etik och individuell levnadskonst. Må vi dock förstå ecklesiastikministerns underlåtenhet att besvara en interpellation i ämnet vid den gångna riksdagen. Det är nog för mycket begärt, att han nu i vår tids brådska skall kasta sig i avgrunden och söka fylla densamma.»

I princip synes dock Engberg vara helt ense med interpellanten. Detta framgår av hans uppmärksammade skoltal vid skolhusinvigningar i skilda städer. Vid ett av de senaste tillfällena yttrade sålunda ecklesiastikministern:

»Ingen torde kunna bestrida, att framstegen på alla områden varit och äro ofantliga. Det går väl knappast en dag utan att en ny upptäckt göres, en ny uppfinning träder ut i livet. Men har manne människan själv blivit moraliskt bättre i och under denna väldiga tekniska utveckling? Hur har man inte älskat att tala om den oerhörda skillnaden mellan vilden och kultur-människan! Manne icke läran om, att mänsklighetens moraliska förträfflighet stegras i kapp med dess s. k. kultur, lidit skeppsbrott? För egen del tvekar jag icke om svaret. Det har blivit förfärande klart för den allvarliga eftertanken, att vad som hotar oss med en oöverskådlig katastrof, är det dystra faktum, att nutidens oerhörda tekniska resurser äro verktyg i händerna på varelser, vilka i moraliskt avseende icke är en bit bättre än de, som icke kommit längre än till stenyxorna.» Vad som krävdes var fostran av »den goda viljan». »Här måste hem och skola hjälpas åt.»

*

Det må till sist erinras, att i januari 1918 utfärdades ett humanistiskt manifest med en mängd undertecknare. Det angav sig vilja verka för en »ny politik byggd på gamla sanningar». Det är intaget i motionen nr 98 år 1922 i Första kammaren (sid. 24—29). På grundval av detsamma organiserades ett humanistiskt förbund med ett månadsblad kallat »Sol och Jord». Med

anledning av detta framträdande arrangerade Arbetarnas bildningsförbunds Stockholmsavdelning en föredragsserie i Folkets hus A-sal hösten 1918 med början den 6 november över ämnet: »En ny politik byggd på gamla sanningar — från utopi till verklighet.» Föreläsningarna hölls av under-teknad och voro till antalet tio. Det har sagts mig, att de föranledde en viss omläggning i förbundets aktionsprogram — således en ansats till »verk-lighet».

Det humanistiska inslaget 1911 i socialdemokratiska partiets program ut-gick ur detsamma i partiets allmänna programrevision 1924. Nu har således inget politiskt parti den andliga friheten på sitt program vid sidan av de po-litiska och ekonomiska programmen. Med vänstersocialistiska partiets och humanistiska förbundets avsomnande i följd av tidsförhållanden påfrestnin-gar försvann även där motsvarande program. »Vakthållningen kring män-niskans själ» är följaktligen nu icke vidare organiserad såsom även en ange-lägenhet för statskonsten. Men inom varje människa vakar förnimmelsen mer eller mindre om denna vakthållnings nödvändighet för skapande av en internationell rättsordning.

Den föreliggande propositionen säger sig nu syfta till att möjliggöra sär-skilt för landsbygden en ökad undervisning för ungdomens fullkomnande i sann bildning. Det sjunde läsåret kan ju användas till mångahanda, men sär-skilt betonas förkovringen i räkning och svenska. De sakkunniga, vilkas för-slag ligger till grund för och åberopas i propositionen, betona de nämnda ämnenas betydelse för personlighetsutvecklingen. Fortsättningsskolan, som föreslås skola förkortas, anse de ha betydelse även för karaktärsdaningen, och det betonas särskilt att just dessa ämnen skulle också vara särskilt karak-tärsdanande.

Inför en sådan utsikt i vårt skolväsendes framsteg bör också icke förglö-mas det viktigaste av allt, för vilket den förestående utredningen vill giva ett uttryck, gällande för övrigt hela vårt skolsystem.

*

Det hemställes därför,

att riksdagen med anledning av propositionen nr 99 om obligatorisk sjuårig folkskola med mera ville:

1) vid beviljande av anslag till det äskade ändamålet till- lika ägna uppmärksamhet, att om möjligt erforderliga medel beviljas för anskaffande av tillräckliga lärarkrafter och möj- ligheter till minskning av lärljungsantalet i alltför stora skol- klasser, såsom den första förutsättningen för en god och ka- raktärsdanande undervisning;

2) hemställa, att Kungl. Maj:t måtte förordna och tillse, att i undervisningsplanen ingå även fostran till praktiskt arbete och kroppskultur;

att den även kommer att omfatta karaktärsdanning och medkänsla eller med andra ord social etik och individuell levnadskonst;

att mångläseriet beskäres och en normalarbetsdag även för skolarbetet eftersträvas;

att den nuvarande skolans favoriter, den receptiva ungdomen, ej undantränger omtanken om den mera produktiva ungdomen;

att urval för tillträde till högre lärokurser ej hänsynslöst lägges i en lärares hand.

Stockholm den 24 mars 1936.

Carl Lindhagen.
